

Joanna Jarczak

Akademia Ignatianum w Krakowie

**POJĘCIE DOBRA WSPÓLNEGO
W ORZECZNICTWIE EUROPEJSKIEGO
TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA**

**THE CONCEPT OF THE COMMON GOOD
IN THE WORK OF THE EUROPEAN COURT
OF HUMAN RIGHTS**

ABSTRAKT

Przedmiotem niniejszym opracowaniu są kwestie orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw człowieka w zakresie zagadnienia dobra wspólnego. Przedstawione zostały wybrane przez autora wyroki Trybunału, w których Trybunał definiuje pojęcie dobra wspólnego. W celu zobrazowania specyfiki orzecznictwa Trybunału, zostały przedstawione podstawowe zasady funkcjonowania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

ABSTRACT

The subject of this study is the issues of the jurisprudence of the European Court of Human Rights in the matter of the common good. The judgments of the Tribunal selected by the author were presented, in which the Tribunal defines the concept of the common good. In order to illustrate the specificity of the Court's jurisprudence,

the basic principles of the functioning of the European Court of Human Rights were presented.

Słowa kluczowe: Europejski Trybunał Praw Człowieka, orzecznictwo, dobro wspólne

Keywords: European Court of Human Rights, case law, common good

1. DZIAŁALNOŚĆ EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA

Europejski Trybunał Praw Człowieka został utworzony w 1959 r. w celu rozpatrywania skarg składanych przez osoby, które uważają, że zostały naruszone ich prawa, gwarantowane przez Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności¹. Skarga do Trybunału może dotyczyć zarówno treści przepisów prawnych, jak również ich zastosowania². Trybunał jest właściwy do rozpatrywania skarg wniesionych przez każdą osobę, organizację pozarządową lub grupę osób³. Przed wniesieniem skargi do ETPC należy wykorzystać wszystkie środki odwoławcze w kraju. Skargę należy złożyć w terminie do 6 miesię-

¹ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności jest umową międzynarodową, podpisaną w dniu 4 listopada 1950 r. Na mocy Konwencji państwa należące do Rady Europy zobowiązały się do poszanowania wymienionych w niej praw i wolności. Polska ratyfikowała Konwencję 19 stycznia 1993 r., przez co stała się jej stroną. Zob. H. Bajorek – Ziaja, *Skarga do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz skarga do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2006 r.

² M. Krzyżanowska – Mieżewska, *Polska skarga konstytucyjna w kontekście wymogu wykorzystania krajowych środków odwoławczych przed wniesieniem skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* [w:] H. Izdebski, H. Machińska (red.), *Dostęp obywateli do europejskiego wymiaru sprawiedliwości*, Biuro Informacji Rady Europy, Warszawa 2005, s. 29.

³ Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Dz.U. z 1993, nr 61, poz. 284, art. 34.

cy od daty wydania prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji w sprawie. W przypadku niezachowania tego terminu skarga zostanie odrzucona⁴. Ponadto skarga nie może zostać złożona anonimowo, nie może być identyczna ze sprawą, która już była wcześniej rozpatrywana przez Trybunał oraz nie może dotyczyć sprawy, która została poddana innej międzynarodowej procedurze np. przed Komitetem Praw Człowieka ONZ. Niedopuszczalne są również skargi, które dotyczą zagadnień nie objętych ochroną na podstawie Konwencji i jej Protokołów dodatkowych. Po za wspomnianymi przesłankami niedopuszczenia skargi, należy dodać, iż skarga nie może dotyczyć sytuacji, która miała miejsce przed ratyfikowaniem Konwencji przez państwo - stronę. Należy również dodać, że Trybunał odrzuci skargę, która jest w sposób oczywisty nieuzasadniona⁵. Organizacja oraz sposób pracy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka uregulowany jest w Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Protokołach do Konwencji oraz w Regulaminie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Zgodnie z Konwencją Praw Człowieka i Podstawowych Wolności Trybunał składa się z sędziów w ilości równej liczbie państw-stron Konwencji. Kadencja sędziego trwa 9 lat. Wybierany jest przez Zgromadzenia Narodowe, każdego z państw stron. Kandydat na sędziego Trybunału powinien być człowiekiem o najwyższym poziomie moralnym i powinien posiadać kwalifikacje do sprawowania wysokiego urzędu sędziowskiego lub być prawnikiem o uznanej kompetencji. Ponadto urząd sędziego Trybunału nie można łączyć z inną funkcją, którą nie można pogodzić z niezawisłością, bezstronnością oraz z wymaganiami piastowania urzędu w pełnym wymiarze czasu⁶.

⁴ H. Bajorek-Ziaja, *Skarga do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz skarga do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*, dz. cyt., s. 28–29.

⁵ M. A. Nowiski, *Europejska Konwencja Praw Człowieka*, Wydawnictwo Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2007, s. 10.

⁶ Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, dz. cyt.

Istotnym elementem w omawianym zagadnieniu są skutki prawne orzeczenia wydanego przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Zgodnie z art. 46 Konwencji, państwa - strony zobowiązują się do przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału, we wszystkich sprawach, w których są stronami⁷. Zgodnie z kolejnym punktem wyżej powołanego artykułu, wyrok Trybunału zostaje przekazany Komitetowi Ministrów⁸, który czuwa nad prawidłowością jego wykonania. Orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka są ostateczne w przypadkach wskazanych w art. 46 Konwencji. I tak, jeżeli jest to wyrok wydany przez Wielką Izbę, jest on ostateczny z chwilą jego ogłoszenia. W przypadku orzeczenia wydanego przez Izbę Trybunału, wyrok jest ostateczny, jeżeli „strony oświadczą, że nie będą składać wniosku o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby lub po upływie 3 miesięcy od daty wydania wyroku, jeżeli nie złożono wniosku o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby lub jeżeli zespół Wielkiej Izby odrzuci wniosek o przekazanie sprawy Wielkiej Izby w trybie artykułu 43.”⁹

Orzeczenia Trybunału mają charakter deklaratoryjny, ponieważ rozstrzygają o tym, czy zostały naruszone przepisy Konwencji. Trybu-

⁷ Tamże.

⁸ Komitet Ministrów jest organem statutowym Rady Europy. Składa się z ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich Rady Europy. Kontrola sprawowana na podstawie art. 46 ust. 2 Konwencji realizowana jest w zasadzie w cyklu dwumiesięcznym, podczas specjalnych obrad Komitetu. Komitet Ministrów czuwa nad wykonaniem orzeczenia, do czasu, kiedy państwo nie przedstawi odpowiedniej noty informacyjnej. Informacja może pochodzić również od osoby pokrzywdzonej lub jej przedstawiciela. Informacja o sposobie wykonania orzeczenia Trybunału jest rozpatrywana i oceniana przez Komisję Ministrów. W przypadkach, w których państwo nie podjęło odpowiednich środków w celu wykonania orzeczenia Trybunału, wówczas taką sprawę wpisuje do ponownego porządku obrad, nie później jednak niż w terminie 6 miesięcy. W sytuacji, kiedy Komitet uzna, że państwo wykonało orzeczenie, wówczas uchwała rezolucję końcową. Zob. A. Szklanna, *Ochrona prawna cudzoziemca w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Instytut Wydawniczy EuroPrawo, Warszawa 2010 r., s. 298 – 303.

⁹ Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, dz. cyt.

nał w zakresie swoich kompetencji rozstrzyga jedynie czy doszło do naruszenia lub nienaruszenia Konwencji. Natomiast nie jest władny do uchylenia przepisów prawa krajowego, orzeczenia lub decyzji wydanej przez organy danego państwa. Orzeczenia wydane przez Trybunał nie mają charakteru kasacyjnego i nie oddziałują bezpośrednio na jakikolwiek akt prawny prawa krajowego. Stwierdzenie naruszenia Konwencji przez Trybunał polega jedynie na ustaleniu, że jakieś działanie lub zaniechanie ze strony organów państwowych okazały się niezgodne z przepisami Konwencji. Trybunał koncentruje się jedynie na ocenie zgodności z Konwencją konkretnego postępowania ze strony państwa¹⁰. W toku analizy przepisów Konwencji, należy zwrócić uwagę na art. 41, który jest wyjątkiem od zasad omówiony powyżej. W przypadku orzeczeń Trybunału wydanych na podstawie wskazanego artykułu Konwencji, Trybunał zobowiązuje państwo do zapłaty „słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie”. Moc wiążąca orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oznacza, że państwo nie może kwestionować tego, że doszło do naruszenia Konwencji oraz tego, że jest ono prawnie zobowiązane do podjęcia kroków zmierzających do usunięcia tych nieprawidłowości. Orzeczenie Trybunału wiąże jedynie strony postępowania (*inter partes*) i dotyczy tylko tej konkretnej, indywidualnej sprawy. Odpowiedzialność za wykonanie orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka spoczywa na państwie, wobec którego ono zapadło. Pomimo to ani Konwencja, ani też orzeczenia Trybunału (poza sytuacją orzeczenia zapłaty słusznego zadośćuczynienia) nie wskazują jakie działania powinno podjąć państwo, przeciwko któremu zostało wydane orzeczenie. Na organach państwa spoczywa obowiązek podjęcia czynności zmierzających do przywrócenia stanu zgodnego z przepisami Konwencji¹¹.

¹⁰ A. Szklanna, *Ochrona prawna cudzoziemca w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, dz. cyt. s. 295.

¹¹ Tamże, s. 296–298.

2. POJĘCIE DOBRA WSPÓLNEGO

Nie sposób nie zauważyć, że w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, w protokołach dodatkowych do Konwencji czy też Regulaminie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka nie ma zdefiniowanego pojęcia dobra wspólnego. Nie mniej jednak w Preambule do Konwencji wyrażono „głęboką wiarę w te podstawowe wolności, które są fundamentem sprawiedliwości i pokoju na świecie i których zachowanie opiera się głównie z jednej strony na rzeczywistości demokratycznym ustroju politycznym, z drugiej na jednolitym pojmowaniu i wspólnym poszanowaniu praw człowieka, do których się one odwołują”¹². Jak słusznie zauważył Jerzy Jaskiernia, w tak właśnie sformułowanej preambule można zauważyć ponadnarodowy charakter dobra wspólnego. Co prawda respektowanie praw człowieka leży przede wszystkim na gruncie prawa państwa członkowskiego, niemniej jednak takie sformułowanie podkreśla jego międzynarodowy charakter. Ponadto Europejski Trybunał Praw Człowieka powołany do egzekwowania Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności wzmacnia te prawa, w stosunku do sytuacji, gdyby były tylko zagwarantowane w prawie wewnętrznym państwa. W takiej sytuacji właśnie system gwarancyjny jest dobrem wspólnym dla społeczności międzynarodowej, która zrzeszona jest w organizacje międzynarodowe¹³. W przypadku Rady Europy, dobro wspólne odnosi się do wspólnego dorobku, opartego na demokracji, praworządności i ochronie praw człowieka. Wspólnym dobrem społeczności międzynarodowej można uznać również system wartości oraz instrumenty za pomocą których są chronione wskazane wartości. Do takich instrumentów niewątpliwie można zali-

¹² Konwencja o Ochronie praw Człowieka i Podstawowych Wolności, dz. cyt.

¹³ J. Jaskiernia, *Elementy dobra wspólnego w systemie aksjologicznym Rady Europy* [w:] W. J. Wołpiuk (red.) *Dobro Wspólne. Problemy konstytucyjnoprawne i aksjologiczne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodakowskiej, Warszawa 2008, s. 111–112.

czyć Europejski Trybunał Praw Człowieka. Wspólnym dobrem można uznać również instytucję Komisarza Praw Człowieka Rady Europy, którego zadaniem jest promowanie poszanowania praw człowieka oraz wiedzy na ich temat przez obywateli państw członkowskich Rady Europy. Zbliżony charakter ma również Europejska Komisja na rzecz Demokracji przez Prawo, inaczej zwana Komisją Wenecką, która jest organem doradczym Rady Europy. Zadaniem Komisji jest zapewnianie demokratycznego i sprawnego funkcjonowania instytucji demokratycznych oraz ochrona praw człowieka. Za szczególny przejaw dobra wspólnego można uznać samą procedurę akcesyjną do Rady Europy. Państwo kandydujące, musi spełnić wymogi progowe nawiązujące do systemu aksjologicznego organizacji. W szczególności powinno ratyfikować Europejską Konwencję Praw Człowieka oraz objąć swoich obywateli jurysdykcją Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹⁴. Mając na uwadze powyższe rozważania dobro wspólne można zdefiniować jako dobro, do którego każdy członek danej społeczności ma prawo dostępu. W ujęciu międzynarodowym dobro wspólne można określić jako całokształt praw i wolności każdego człowieka, demokrację, praworządność i system wartości. Dobrem wspólnym można również uznać instrumenty, za pomocą których chronione są prawa i wolności obywatelskie. Wskazana powyżej definicja nie wyczerpuje w pełni wszystkich elementów dobra wspólnego, wskazuje jedynie na jej główne elementy.

3. POJĘCIE DOBRA WSPÓLNEGO W KONSTYTUCJI RZECZYPOSPOLITEJ

Dla porównania można dodać, że pojęcie dobra wspólnego w Konstytucji Rzeczypospolitej z dnia 2 kwietnia 1997 r.¹⁵ zostało użyte kil-

¹⁴ J. Jaskiernia, *Elementy dobra wspólnego w systemie aksjologicznym Rady Europy*, dz. cyt. s. 118–120.

¹⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483.

kakrotnie oraz w kilku znaczeniach. W preambule¹⁶ oraz w art. 2 Konstytucji¹⁷ dobro wspólne utożsamione jest z Państwem Polskim. Art. 25 ust. 3¹⁸ Konstytucji wskazuje natomiast na współpracę pomiędzy Kościołem a państwem. Zgodnie z art. 59 ust. 3¹⁹ Konstytucji z uwagi na dobro publiczne państwo może ograniczyć przeprowadzanie strajku lub może go całkowicie zakazać. Natomiast w art. 71 ust. 1²⁰ ustawy zasadniczej, wskazane jest pojęcie dobra rodziny, zaś w art. 82²¹ zwrócona jest uwaga na obywatelski obowiązek wobec wierności Rzeczypospolitej oraz troskę o dobro wspólne. Art. 113²² Konstytucji stanowi wyjątek, w którym to z uwagi na dobro państwa może zostać wyłączona jawność posiedzenia parlamentarnego. Pojęcie dobra ojczyzny zawarte jest w rocie ślubowania Prezydenta RP oraz członków Rady Ministrów. Rota przysięgi Prezydenta RP zawarta jest w art. 130²³ Konstytucji, zaś rota ślubowania

¹⁶ „[...] my, Naród Polski – wszyscy obywatele Rzeczypospolitej, zarówno wierzący w Boga będącego źródłem prawdy, sprawiedliwości, dobra i piękna, jak i nie podzielający tej wiary, a te uniwersalne wartości wywodzący z innych źródeł, równi w prawach i w powinnościach wobec dobra wspólnego – Polski [...]”

¹⁷ „Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli.”

¹⁸ „Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego.”

¹⁹ „[...] Ze względu na dobro publiczne ustawa może ograniczyć prowadzenie strajku lub zakazać go w odniesieniu do określonych kategorii pracowników lub w określonych dziedzinach.”

²⁰ „Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny.”

²¹ „Obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne.”

²² „Posiedzenia Sejmu są jawne. Jeżeli wymaga tego dobro państwa, Sejm może bezwzględnie większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, uchwalić tajność obrad.”

²³ „Obejmując z woli Narodu urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, uro-

członków Rady Ministrów sformułowana jest w art. 151²⁴. Mając wyartykułowane powyżej określenia, nie trudno zauważyć, że ustrojodawca nie był konsekwentny w używaniu pojęcia dobra wspólnego²⁵.

4. SPRAWA BRONIOWSKI PRZECIWKO POLSCE – SKARGA NR 31443/96

Podczas omawiania zagadnienia dobra wspólnego w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zasadne będzie powołanie i pokrótce omówienie wybranych orzeczeń Trybunału. Wybór orzeczeń został oparty na użyciu przez Trybunał Strasburski pojęcia dobra wspólnego. Pierwsze z omawianych orzeczeń będzie wyrok Trybunału w sprawie Broniowski przeciwko Polsce²⁶, który dotyczył braku możliwości zaspokajania tzw. uprawnienia zabużańskiego, czyli prawa do rekompensaty za mienie pozostawione na terenach położonych za Bugiem, które po II wojnie światowej pozostały poza terenem Rzeczypospolitej Polskiej. Skarga dotyczy naruszenia przez państwo polskie art. 1

czyście przysięgam, że dochowam wierności postanowieniom Konstytucji, będę strzegł niezłomnie godności Narodu, niepodległości i bezpieczeństwa Państwa, a dobro Ojczyzny oraz pomyślność obywateli będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem.”

²⁴ „Obejmując urząd Prezesa Rady Ministrów (wiceprezesa Rady Ministrów, ministra), uroczystie przysięgam, że dochowam wierności postanowieniom Konstytucji i innym prawom Rzeczypospolitej Polskiej, a dobro Ojczyzny oraz pomyślność obywateli będą dla mnie zawsze najwyższym nakazem.”

²⁵ M. Zubiak, *Konstytucyjne refleksje nad dobrem wspólnym na tle przemian w Rzeczypospolitej Polskiej w ostatniej dekadzie XXI wieku* [w:] W. J. Wołpiuk (red.) *Dobro Wspólne. Problemy konstytucyjnoprawne i aksjologiczne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodakowskiej, Warszawa 2008 r., s. 63–64.

²⁶ Sprawa Broniowski przeciwko Polsce, skarga nr 31443/96, wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 28 września 2005 r. Zob. <https://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/index.html?ComplainantYear=0&Code=31443%2f96&CaseType=Decision%2cSentence>

Protokołu nr 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności polegające na tym, że jego uprawnienie do odszkodowania za mienie, które jego rodzina pozostawiła na tak zwanych „ziemiach zabużańskich” nie zostało zaspokojone. W orzeczeniu Trybunał jednomyślnie orzekł naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji²⁷. W powołanym orzeczeniu Trybunał nie definiuje pojęcia dobra wspólnego. Trybunał jedynie powołuje wyrok polskiego Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 grudnia 2004 r., w którym to Trybunał Konstytucyjny uznał „(...) za dopuszczalną możliwość ustawowego ograniczenia publicznych praw majątkowych obywateli m.in. ze względu na interes publiczny i wskazaną przez Prokuratora Generalnego barierę zdolności realizacyjnych państwa, będącego „dobrem wspólnym” (art. 1 Konstytucji), oraz z uwagi na podnoszony w piśmie Prezesa Rady Ministrów (w sprawie skutków finansowych orzeczenia TK) wzgląd na zdolność państwa do wywiązania się z jego podstawowych powinności.”²⁸ Ponadto Trybunał Konstytucyjny zauważył, że „ustawodawca winien – przy ewentualnym określaniu ograniczeń – uwzględnić tak powinności państwa z tytułu innych ważnych dla społeczeństwa funkcji i świadczeń, respektując zasadę, że „Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym” (art. 1 Konstytucji), jak i fakt sześćdziesięcioletniego oczekiwania na realizację kompensacji przez tych zabużan, którzy do tej pory nie byli w stanie zrealizować uprawnień z tytułu kompensacji.”²⁹ Jak słusznie zauważył Władysław Józwicki „dobro wspólne ma znowu jedynie wymiar lokalny (krajowy), to jeszcze występuje (..) tylko pomocniczo i nie jest głównym przedmiotem sprawy.”³⁰

²⁷ Zob. J. Wołosiewicz, *Na tropie sprawiedliwości strasburskiej* [w:] H. Izdebski, H. Machińska (red.) *Dostęp obywateli do europejskiego wymiaru sprawiedliwości*, Biuro Informacji Rady Europy, Warszawa 2005 r.

²⁸ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 grudnia 2004 r., sygn. K 2/04.

²⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 grudnia 2004 r., sygn. K 2/04.

³⁰ W. Józwicki, *Europejski Trybunał Praw Człowieka a dobro wspólne* [w:] W. Ar-

5. SPRAWA GRZELAK PRZECIWKO POLSCE – SKARGA NR 7710/02.

Analogiczną sytuację jak opisana powyżej, można zauważyć przy wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Grzelak przeciwko Polsce. Przedmiotem postępowania było brak oceny z religii/etyki na świadectwie szkolnym Mateusza Grzelak³¹. Po przeprowadzeniu postępowania, Trybunał uznał naruszenie przez państwo polskie art. 14 w związku z art. 9 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Trybunał w zakresie zagadnienia dobra wspólnego, powołał się jedynie na orzeczenie polskiego Trybunału Konstytucyjnego, w którym to Trybunał stwierdza, że zagadnienia dotyczące nauczania religii w szkołach publicznych, umieszczania ocen z religii/etyki na świadectwach oraz wliczania ocen z religii /etyki do średniej ocen, „wymagają zachowania autonomii zarówno państwa, jak i Kościoła katolickiego w podległych im sferach. Niemniej jednak, autonomia ta nie powinna prowadzić do „izolacji”, czy wręcz „konkurencji”, lecz wprost przeciwnie – powinna umożliwić stronom współpracę w dziedzinach takich, jak kształcenie etyczne dzieci dla wspólnego dobra i rozwoju jednostek.”³² Trybunał Strasburski po raz kolejny nie określił pojęcia dobra wspólnego. Nie dokonał jego interpretacji, zaledwie zacytował treść orzeczenia polskiego organu.

ndt, F. Longchamps De Berier, K. Szczucki (red.), *Dobro wspólne. Teoria i Praktyka*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2013 r., s. 176.

³¹ Sprawa Grzelak przeciwko Polsce, skarga nr 7710/02, wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 15 czerwca 2010 r. Zob. <https://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/index.html?ComplainantYear=0&Code=7710%2f02&CaseType=Decision%2cSentence>.

³² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 1993 r., sygn. U 12/92.

6. SPRAWA O'KEEFFE PRZECIWKO IRLANDII – SKARGA NR 35810/09

Wychodząc poza orzeczenia wydane przeciwko Polsce, w tym miejscu można przytoczyć orzeczenie w sprawie O’Keeffe przeciwko Irlandii³³. W skardze Louise O’Keeffe zarzuciła, że państwo irlandzkie nie zbudowało systemu edukacji w sposób umożliwiający ochronę przed nadużyciami seksualnymi ze strony nauczycieli w szkole podstawowej oraz że nie mogła skorzystać ze skutecznego środka prawnego, aby przedstawić swoje zarzuty przeciwko państwu. W skardze powołała się na art. 3 Konwencji tj. zakaz tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania oraz na art. 13 Konwencji tj. prawo do skutecznego środka odwoławczego. Ponadto skarżąca podniosła zarzut naruszenia art. 8 Konwencji - prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego oraz art. 2 Protokołu nr 1 - prawo do nauki, łącznie z art. 14 Konwencji tj. zakaz dyskryminacji. Trybunał w swoich rozważaniach odniósł się do stanu faktycznego oraz do przepisów obowiązujących w państwie. Powołał art. 42 Konstytucji Irlandii z dnia 1 lipca 1937 r.³⁴ „1. Państwo uznaje, że pierwotnym i naturalnym wychowawcą dziecka jest rodzina, i gwarantuje respektowanie niezbywalnego prawa i obowiązku rodziców do zapewnienia swoim dzieciom, w miarę możliwości, edukacji religijnej i moralnej, intelektualnej, fizycznej oraz społecznej. 2. Rodzicom przysługuje swoboda zapewnienia edukacji w swych domach, w szkołach prywatnych, w szkołach utworzonych przez państwo lub przez nie uznanych. 3(1) Państwo nie może zobowiązać rodziców, z naruszeniem ich sumienia i prawa wyboru, do posyłania ich dzieci do szkół ustanowionych przez państwo albo do innego szczególnego typu

³³ Sprawa O’Keeffe przeciwko Irlandii, skarga nr 35810/09, wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 28 stycznia 2014 r., <http://ms.gov.pl/pl/orzeczenia-etpcz/download,690,0.html>

³⁴ Konstytucja Irlandii z dnia 1 lipca 1937 r., <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/irlandia.html>.

szkoły wyznaczonego przez państwo. (2) Państwo, będąc strażnikiem dobra wspólnego, wymaga jednak, aby ze względu na istniejące warunki dzieci otrzymały pewną minimalną edukację, moralną, intelektualną i społeczną. 4. Państwo zapewnia bezpłatną edukację podstawową oraz stara się uzupełniać i rozsądnie wspomagać prywatną i publiczną inicjatywę edukacyjną, a ponadto, kiedy dobro publiczne tego wymaga, zapewniać inne usługi lub instytucje edukacyjne, respektując jednakże prawa rodziców, szczególnie w kwestii kształtowania religijnego i moralnego. 5. W wyjątkowych przypadkach, gdy rodzice z fizycznych albo moralnych przyczyn nie wypełniają swych obowiązków względem dzieci, państwo jako strażnik dobra wspólnego, poprzez odpowiednie działania, próbuje wypełniać zadania w miejsce rodziców, ale zawsze z należyтым szacunkiem dla naturalnych i nienaruszalnych praw dziecka.” Trybunał w tym przypadku odniósł się do pojęcia dobra wspólnego, tylko z uwagi na zawarte jego bezpośrednie powiązanie z Konstytucją Irlandii. Trybunał w orzeczeniu stwierdził naruszenie art. 13 Konwencji, w związku z merytorycznym aspektem art. 3 Konwencji, wynikające z braku efektywnych środków stosowanych przez państwo i niedopełnienie obowiązku zapewnienia ochrony skarżącej. Natomiast Trybunał nie stwierdził naruszenia proceduralnych aspektów art. 3 Konwencji. Ponadto Trybunał uznał, że nie istnieje konieczność osobnego sprawdzenia zarzutów na podstawie art. 8 oraz na podstawie art. 2 Protokołu Nr 1, zarówno osobno jak i w połączeniu z art. 14 Konwencji. Dodatkowo na podstawie art. 41 Konwencji Trybunał zasądził na rzecz skarżącej słuszne zadośćuczynienie w wysokości 30 tys. euro, uwzględniając przy tym kwoty odszkodowania i zadośćuczynienia przyznane i częściowo otrzymane z systemu krajowego. Tytułem kosztów i wydatków poniesionych w sprawie skarżącej zasądzono kwotę 85 tys. euro.

7. ZAKOŃCZENIE

Podsumowując należy jeszcze raz podkreślić znaczenie strasburskiego mechanizmu skargowego. Postępowanie przed Trybunałem Praw Człowieka i Obywatela ogranicza się jedynie do kontroli ograniczeń korzystania z praw i wolności ze względu na wypracowane standardy. Powyższe stwierdzenie daje obywatelowi możliwość dochodzenia sprawiedliwości poza ramami przepisów obowiązujących w danym państwie. Właśnie na tej podstawie u obywatela wzmacnia się poczucie gwarancji przestrzeganie prawa. Stanowi to ważny czynnik realizowania przez jednostkę wolności i istotny warunek ułatwiający obywatelom pełny i integralny rozwój. Pomimo, iż Europejski Trybunał Praw Człowieka w swoim orzecznictwie nie precyzuje pojęcia dobra wspólnego, w dużej mierze sprzyja jego realizacji i istotnie wzbogaca rozumienie niektórych jego elementów, szczególnie tych, gdzie następują ograniczenia praw i wolności obywateli³⁵.

Ważną kwestią jaką należy podkreślić, jest sposób orzekania przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Jak już wcześniej zostało wspomniane Trybunał w swoim orzecznictwie nie definiuje pojęcia dobra wspólnego, każdorazowo korzysta z dorobku prawnego państwa, którego skarga dotyczy. Taki stan może prowadzić do sytuacji, w której Trybunał w zależności od ustawodawstwa państwa, może w różny sposób interpretować pojęcie dobra wspólnego. To natomiast może nieść za sobą sytuację, w której Trybunał w jednym postępowaniu może uznać jeden element jako dobro wspólne, a w innym postępowaniu może tego nie uczynić.

³⁵ W. Józwicki, *Rzeczpospolita dobrem wspólnym wszystkich obywateli jako uzasadnienie wymogu wierności obywateli wobec niej w kontekście integracji europejskiej* [w:] S. Biernat (red.) *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w pierwszych dekadach XXI wieku wobec wyzwań politycznych, gospodarczych, i społecznych*, Wydawnictwo Trybunał Konstytucyjny, Warszawa 2013 r., s. 16 - 18.

Ponadto należy pamiętać, że Trybunał ma za zadanie jedynie kontrolować państwa – strony Konwencji w zakresie przestrzegania przepisów Konwencji. Nie mniej jednak nie można traktować Trybunału jako kolejnej instancji do rozpatrywania danej sprawy. Trybunał nie bada i nie zajmuje się stanem faktycznym danej sprawy. Złożona skarga ma jedynie służyć wymierzeniu sprawiedliwości indywidualnej i zadośćuczynieniu osobie, której prawa i wolności zostały naruszone. Jednakże należy mieć na uwadze, że orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka nie tylko zasądza słuszne zadośćuczynienie, ale również zobowiązuje państwo do usunięcia przyczyn naruszenia Konwencji³⁶. Niemniej jednak należy pamiętać, że podstawą ochrony praw człowieka jest zasada subsydiarności, która oznacza, że to na państwie w pierwszej kolejności ciąży obowiązek chronić obywateli i zapewnić im możliwość korzystania z podstawowych praw i wolności.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA PRZEDMIOTU

- Bajorek-Ziaja H., *Skarga do Europejskiego Trybunału praw Człowieka oraz skarga do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2006.
- Jaskiernia J., *Elementy dobra wspólnego w systemie aksjologicznym Rady Europy* [w:] W. J. Wołpiuk (red.), *Dobro Wspólne. Problemy konstytucyjnoprawne i aksjologiczne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodakowskiej, Warszawa 2008 r., s. 103–122.
- Józwicki W., *Europejski Trybunał Praw Człowieka a dobro wspólne* [w:] W. Arndt, F. Longchamps De Berier, K. Szczucki (red.), *Dobro wspólne. Teoria i Praktyka*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2013, s. 171–199.

³⁶ W. Józwicki, *Europejski Trybunał Praw Człowieka a dobro wspólne*, dz. cyt. s. 186.

Józwicki W., *Rzeczpospolita dobrem wspólnym wszystkich obywateli jako uzasadnienie wymogu wierności obywateli wobec niej w kontekście integracji europejskiej* [w:] S. Biernat (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w pierwszych dekadach XXI wieku wobec wyzwań politycznych, gospodarczych, i społecznych*, Wydawnictwo Trybunał Konstytucyjny, Warszawa 2013 r., s. 7–25.

Krzyżanowska-Mieżewska M., *Polska skarga konstytucyjna w kontekście wymogu wykorzystania krajowych środków odwoławczych przed wniesieniem skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* [w:] H. Izdebski, H. Machińska (red.), *Dostęp obywateli do europejskiego wymiaru sprawiedliwości*, Biuro Informacji Rady Europy, Warszawa 2005, s. 27–42.

Nowicki M. A., *Europejska Konwencja Praw Człowieka*, Wydawnictwo Oficyna Wolters Kluwer business, Warszawa 2007.

Szklanna A., *Ochrona prawna cudzoziemca w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Instytut Wydawniczy EuroPrawo, Warszawa 2010.

Wołaszewicz J., *Na tropie sprawiedliwości strasburskiej* [w:] H. Izdebski, H. Machińska (red.), *Dostęp obywateli do europejskiego wymiaru sprawiedliwości*, Biuro Informacji Rady Europy, Warszawa 2005, s. 9–26.

Zubiak M., *Konstytucyjne refleksje nad dobrem wspólnym na tle przemian w Rzeczypospolitej Polskiej w ostatniej dekadzie XXI wieku* [w:] W. J. Wołpiuk (red.), *Dobro Wspólne. Problemy konstytucyjnoprawne i aksjologiczne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodakowskiej, Warszawa 2008, s. 51–70.

AKTY PRAWNE

Konstytucja Rzeczypospolitej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. nr 78, poz. 483.

Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r., Dz. U. z 1993, nr 61, poz. 284.

ORZECZNICTWO

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 1993 r., sygn. U 12/92.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 grudnia 2004 r., sygn. K 2/04.

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 28 września 2005 r.,
dot. sprawy Broniowski przeciwko Polsce, skarga nr 31443/96.

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 15 czerwca 2010 r.,
dot. sprawa Grzelak przeciwko Polsce, skarga nr 7710/02.

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 28 stycznia 2014 r.,
dot. sprawy O’Keeffe przeciwko Irlandii, skarga nr 35810/09.